

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ АКАДЭМІЯ НАВУК БЕЛАРУСІ
Цэнтр даследаванняў беларускай культуры,
мовы і літаратуры
Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа

БЕЛАРУСКАЯ МОВА —

ГАЛОЎНАЯ
ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНАЯ
КАШТОЎНАСЦЬ
НАЦЫІ І ДЗЯРЖАВЫ

*(Да 95-годдзя
Інстытута мовазнаўства
імя Якуба Коласа)*

*Зборнік навуковых артыкулаў
Пад агульнай рэдакцыяй І. Л. Капылова*

Мінск
«Беларуская навука»
2025

ЗМЕСТ

Беларуская мова – галоўная гісторыка-культурная каштоўнасць нацыі і дзяржавы (да 95-годдзя Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа) (І. Л. Капылоў)	9
---	---

ДАКЛАДЫ ПЛЕНАРНАГА ПАСЯДЖЭННЯ

Русак В. П. Новыя акадэмічныя слоўнікі сучаснай беларускай літаратурнай мовы: традыцыі і навацыі	13
Важнік С. А. Беларуская моўная асоба: паміж Slavia Latina і Slavia Orthodoxa (на прыкладзе моўнай асобы Алаізы Пашкевіч).	23
Запрудскі С. М. Фарміраванне паняцця «беларуская мова» ў першай палове XIX ст.: роля прац гістарычнага профілю	33
Мезенка Г. М. Сучасны ўнутрыпаселішчны анамастыкон: сігналы фасцынацыі ў намінацыйнай практыцы беларусаў	40
Ўчанкаў В. І. Беларускія СМІ ў сітуацыі дзяржаўнага білінгвізму: сучасныя тэндэнцыі развіцця медыямаўлення	47

СУЧАСНАЯ БЕЛАРУСКАЯ МОВА: СТАН І ТЭНДЭНЦЫІ РАЗВІЦЦА

Гардзей Н. М. Марфаналагічная структура субстантыва ў сучаснай беларускай мове	54
Кавалёва А. В. Асацыятыўныя асаблівасці эргонімаў Мазыршчыны	59
Каліта І. У. Прэфіксы са значэннем ‘сумеснасць’ у беларускай і чэшскай мовах	63
Мандзік В. А. Кансанантная дыстрыбуцыя фрыкатыўных [x], [x'] (на прыкладзе спалучэння з санорнымі)	71
Нікалаева В. М. Словаўтваральна маркіраваныя адзінкі як складнікі моўнай карціны свету	75
Селібірава Л. У. Пытанне аб чляннасці і вытворнасці слоў з унікальнымі марфемамі ў сучаснай беларускай мове	82
Семянькова Г. К. Сучасная мікратапанімія Віцебшчыны: семантычны аспект	87
Скачкова В. А. Лексічная рэпрэзентацыя малога памеру ў маўленні беларусаў.	93
Снігірова Н. А. Канвенцыянальны патэнцыял асноватворных паняццяў сучаснай кантакталогіі.	100
Чайка Н. У. Эліптычныя канструкцыі ў аспекце семантычных даследаванняў	105

ПРАБЛЕМЫ ГІСТАРЫЧНАГА МОВАЗНАЎСТВА

<i>Булыка А. М.</i> Семантыка, храналогія і шляхі пранікнення цюркізмаў у старабеларускую мову.	110
<i>Лішай Д. У.</i> Моўны фактар у дзейнасці Гродзенскага гуртка беларускай моладзі (1909–1914 гг.).	114
<i>Мацеша Д. С.</i> «Альфа»: база даных для навучання OCR мадэлі.	119
<i>Пікулік А. М.</i> Мастацтва беларускіх вучэбных старадрукаў.	125
<i>Прищепа М. М.</i> Урбанонимное пространство Юго-Западной Англии.	131
<i>Пятаева Н. В.</i> Дезтимологизация в гнезде *Dati: семантические, деривационные, историко-культурные параметры.	135

АКТУАЛЬНЫЯ ПРАБЛЕМЫ ДЫЯЛЕКТАЛОГІІ, ЭТНАЛІНГВІСТЫКІ, ЛІНГВАКУЛЬТУРАЛОГІІ, ЛІНГВАКРАІНАЗНАЎСТВА

<i>Герасимович О. В.</i> Грех, порок, страсть в лингвокультурологическом освещении.	147
<i>Караткевіч І. І.</i> Адлюстраванне матэрыяльнай культуры беларусаў у «Слоўніку беларускай мовы» І. І. Насовіча.	155
<i>Кунцэвіч Л. П.</i> Намінацыі хлебабулачных вырабаў у беларускіх народных гаворках (анамасіялагічны і лінгвагеаграфічны аспекты).	161
<i>Нестерович Ю. В.</i> Этюд оптимизации соотношения единиц взаимосвязи языка и культуры в контексте экспликации связи языка и культуры.	169
<i>Трухан Т. М.</i> Намінацыі студзеня ў беларускіх і рускіх народных гаворках.	177

БЕЛАРУСКАЯ ЛЕКСІКАЛОГІЯ І ЛЕКСІКАГРАФІЯ, ТЭРМІНАЛОГІЯ І ТЭРМІНАГРАФІЯ, АНАМАСТЫКА: ГІСТОРЫЯ, СУЧАСНЫ СТАН І ПЕРСПЕКТЫВЫ РАЗВІЦЦА

<i>Кулеш Г. І.</i> Выбарчы кодэкс Рэспублікі Беларусь як прыярытэтная крыніца лексічнага матэрыялу для руска-беларускага слоўніка тэрміналогіі выбарчага права.	187
<i>Лапцёнак А. М.</i> Апісанне вытворных значэнняў дзеяслоўнай лексікі ў новым тлумачальным слоўніку беларускай мовы (на прыкладзе дзеясловаў са значэннем апрацоўкі матэрыялу).	196
<i>Любецкая К. П.</i> Лексічныя асаблівасці беларускага матэматычнага тэксту пачатку XX ст. (1916–1920 гг.).	203
<i>Маракуліна Т. М.</i> Дапаможныя спосабы стылістычнай кваліфікацыі лексікі ў тлумачальных слоўніках беларускай мовы.	208
<i>Осінцава К. Ю.</i> Асаблівасці лексікаграфічнай прэзентацыі беларускай псіхалага-педагагічнай тэрміналогіі.	214
<i>Путрыч А. М.</i> Асаблівасці папаўнення рээстра новага тлумачальнага слоўніка беларускай мовы.	218
<i>Сініла А. М.</i> Мянускі жыхароў вёскі Бывалькі.	223
<i>Сянкевіч Н. М.</i> Слоўнік мовы В. Дуніна-Марцінкевіча: аспекты лексікаграфічнай інтэрпрэтацыі моўнага матэрыялу.	231

МІЖМОЎНАЕ ўЗАЕМАДЗЕЯННЕ НА РОЗНЫХ ГІСТАРЫЧНЫХ ЭТАПАХ

<i>Алексяевіч Г. В. Чэшская Біблія і яе моўны ўплыў на іншаславянскія пераклады (Біблія каралевы Сафіі, Новы Запавет М. Якубіцы, Біблія Ф. Скарыны)</i>	243
<i>Буйко Ц. С. Бязафіксны ад'ектыў як архаічная словаўтваральная мадэль (на матэрыяле славянскай дэндралагічнай лексікі)</i>	249
<i>Ванкевич О. Г. Межъязыковая корреляция русских и белорусских лексических единиц в морфемном плане</i>	254
<i>Кандрацэня І. У. Асаблівасці марфемнай структуры эматыўных субстантываў у беларускай і рускай мовах</i>	258
<i>Колас Р. А. Фарміраванне дыгласічнага канструкту насельніцтва Беларусі ў XIX ст.</i>	262
<i>Масловская Н. П. Морфонология словообразования в русском и белорусском языках</i>	269
<i>Татур О. Л. Основные принципы типологического описания морфонологических явлений в русском и белорусском языках</i>	274
<i>Трафімчык А. В. Вялікія Круговічы: праблемы перадачы назвы ў міжваенны перыяд</i>	279
<i>Ялынцава І. У. Асаблівасці марфемнай структуры ад'ектыўных кампазітаў у сучасных рускай і беларускай мовах</i>	287

СТЫЛІСТЫКА ТЭКСТУ. МОВА МАСТАЦКАГА ТВОРА

<i>Бароўская І. А. Моўная экспрэсія ў паэтычным кантэксце на прыкладзе метафары, эпітэта і параўнання Якуба Коласа</i>	297
<i>Богуш С. Я. Службовыя лісты Якуба Коласа як узор тэкстаў афіцыйна-справаводчага стылю</i>	303
<i>Бубен А. В. Дейктический и нарративный режимы интерпретации в авторском литературном письме</i>	309
<i>Васілеўская А. С. Тэмпаральныя метафары ў сучасным беларускім дыскурсе</i>	315
<i>Глушыцкі Л. У. стылістыка аўтарскай мовы ў драме «Пакрыўджаныя» Л. Родзевіча</i>	320
<i>Зуева Н. М. Некаторыя моўныя асаблівасці твораў Лукаша Калюгі</i>	326
<i>Маліцкі Ю. В. Фарміраванне публіцыстычнага стылю ва ўмовах перарванай кніжна-пісьмовай традыцыі беларускай мовы ў XVIII–XIX стст.</i>	332
<i>Міхалевіч А. Г. Экспрэсіўныя сродкі сінтаксісу ў аповесці Івана Пташнікава «Найдорф»</i>	339
<i>Сериков Г. В. Возвратные модели в жанре интервью: языковая автопрезентация Збигнева Религи</i>	344
<i>Чарнаброўкіна Н. У. Мова бабчынцаў у паэмах Міколы Мятліцкага «Замкнёны дом» і «Няходжанае поле»</i>	355
<i>Чахоўскі Г. К. Кагнітыўная прастора тэксту і дыскурсу ў ракурсе сучаснай гуманітарыстыкі</i>	359
<i>Шаршнёва В. М. Абзац як маркер стылістычных фігур, заснаваных на паўторы</i>	364

ТЭОРЫЯ І ПРАКТЫКА ПЕРАКЛАДУ. ФРАЗЕАЛОГІЯ І МОЎНАЯ КАРЦІНА СВЕТУ

<i>Басалыга П. С. Другая рэпліка ў святле тэорыі рэлевантнасці, або Чаму мы слухаем і не чуем?</i>	372
<i>Дзядова А. С. Рэпрэзентацыя нацыянальнага характару беларусаў у народна-дыялектнай фразеалогіі Віцебшчыны</i>	376
<i>Карнеева В. І. Прыёмы трансфармацый узуальных фразеалагічных адзінак з кампанентам «сэрца (душа)» у мастацкіх творах У. Караткевіча</i>	383
<i>Назаранка Ю. В. «Малыя» жанры слоўнай творчасці Якуба Коласа ў святле афарыстычнасці</i>	387
<i>Якавенка Н. В. «Каб пачуццю ў радку застацца»: перакладчыцкая канцэпцыя Рыгора Барадуліна</i>	395

РОЛЯ І МЕСЦА БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ Ў АДУКАЦЫЙНЫМ ПРАЦЭСЕ (НАВУКОВА-ПРАКТЫЧНЫЯ ДАСЛЕДАВАННІ НАСТАЎНІКАЎ, ВУЧНЯЎ І СТУДЭНТАЎ)

<i>Курбанава С. А. «Экалогія роднай мовы» як сродак фарміравання духоўна-матэрыяльнай культуры вучняў</i>	401
<i>Паўсцяная В. Л. Пішам сачыненне: метадычны функцыянал нагляднасці</i>	405
<i>Бушыла Э. У. Слова роднае, гаваркое – жывое?!. (Параўнальны аналіз дыялектызмаў фальклорных даследаванняў А. Сержпудоўскага і сучасных салігорскіх палескіх гаворак)</i>	414
<i>Ісар М. В. У што апрацемся сёння, або запазычаныя найменні адзення ў сучаснай беларускай мове</i>	422
<i>Паўленка А. С. Намінацыі жанчын у беларускіх народных песнях</i>	430
<i>Свірыдава Д. М. Гадонімы горада Жлобіна</i>	440
<i>Сібілева К. С., Гулевіч Д. І. Сродкі мастацкай выразнасці ў лірыцы кахання Яўгеніі Янішчыц і Рымы Казаковай</i>	449
<i>Сметанчук Д. М. Фарміраванне лінгвакультуралагічнай кампетэнцыі навучэнцаў І ступені агульнай сярэдняй адукацыі (на прыкладзе працы з загадкамі)</i>	459